

ÖRGÜN EĞİTİMDE HAFIZLIK SAĞLAMA, MUSTAFA BAŞKONAK
(KONYA: HİKMETEVİ YAYINLARI, 2022)
ISBN: 978-625-7756-71-6

REFRESHING THE MEMORIZED QUR'AN IN FORMAL EDUCATION,
MUSTAFA BAŞKONAK (KONYA: HIKMETEVI PUBLICATIONS, 2022)
ISBN: 978-625-7756-71-6

Osman İşlek

Y. Lisans Öğr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Postgraduate, Karamanoğlu Mehmetbey University, Institute of Social Sciences,
Department of Philosophy and Religious Studies

osmanislekk@gmail.com

0009-0001-5789-408X

Makale Bilgisi/Article Information

<h1>Hikem</h1> <p>Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi <i>Journal of Karamanoglu Mehmetbey University Faculty of Islamic Sciences</i> Mart/March 2024 Cilt/Volume: 2 Sayı/Issue: 1</p>			
Makale Türü <i>Article Type</i>	Kitap İncelemesi <i>Book Review</i>	Benzerlik Taraması <i>Plagiarism Checks</i>	Yapıldı – iThenticate <i>Yes – iThenticate</i>
Geliş Tarihi <i>Received</i>	04.12.2023	Kabul Tarihi <i>Accepted</i>	30.12.2023
Yayın Tarihi <i>Published</i>	29.03.2024	e-ISSN: 3023-4247 https://dergipark.org.tr/tr/pub/hikem	
Atıf Bilgisi <i>Citation</i>	Osman İşlek, "Örgün Eğitimde Hafızlık Sağlama, Mustafa Başkonak (Konya: Hikmetevi Yayınları, 2022) Isbn: 978-625-7756-71-6", <i>Hikem</i> 2/1 (2024), 89-94.		

Öz: Allâhu Teâlâ'nın emir ve yasaklarının içerisinde yer aldığı, Peygamber Efendimiz aracılığıyla bizlere tebliğ edilen Kur'an-ı Kerim'i bütünüyle ezberlemedeki öğrenme sürecine "hafızlık" denilmektedir. Hafızlık yapmak insanın Allah'a yakınlaşmasına ve manevi açıdan güçlenmesine vesile olması nedeniyle İslam âleminde büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada, hafızlık sağlama sürecinin önemini ele alan "Örgün Eğitimde Hafızlık Sağlama" isimli eser incelenmiştir. Doç. Dr. Mustafa Başkonak tarafından kaleme alınan eser, Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ortak proje olarak yürütülen "Hafızlık Programı/projesi Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liselerinde eğitimlerine devam eden öğrencilerin hafızlıklarını sağlama durumlarının öğrenci, veli ve eğitimciler açısından nasıl değerlendirildiği" konusunu ele almaktadır. Hafızlığın "sağlama" sürecini; öğrencilerin hafızlık yaptıkları yer, ailesinin durumu, bireysel özellikleri ve okul ortamı açısından ele alan bu eser, belirlenen temel ve alt problemlere aradığı cevaplarla hafızlık eğitimi ve pekiştirme süreci ile ilgili alana akademik olarak katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Hafızlık Eğitimi, Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık, Hafızlık Sağlama

Abstract: The learning process of memorizing the Holy Qur'an, which contains the commands and prohibitions of Allah (swt) and was communicated to us through the Prophet (s.a.w.), is called "hafizah". Hafizah is of great importance in the Islamic world because it helps people to get closer to Allah and to strengthen them spiritually. In this study, the work titled "Refreshing the Memorized Qur'an in Formal Education", which deals with the importance of the process of refreshing the hafizah, was analyzed. The work, written by Assoc. Prof. Dr. Mustafa Başkonak, deals with the issue of "How the students who continue their education in Anatolian Imam Hatip High Schools implementing the Hafizah Program / project are evaluated in terms of students, parents and educators", which is carried out as a joint project by the Ministry of National Education and the Presidency of Religious Affairs. This work explores the process of "confirming" Hafiz status from the perspective of students' place of memorization, family circumstances, individual characteristics, and school environment. It aims to contribute academically to the field of Hafiz education and reinforcement processes by providing answers to identified primary and sub-problems.

Keywords: Religious Education, Memorizing Qur'an, Formal Education Alongside Memorizing Qur'an, Refreshing the Memorized Qur'an

Bir öğrenci aynı zamanda hem hafızlık eğitimi alıp hem de ayrıcalıklı bir şekilde örgün eğitime devam edebilir mi? Yaşanan dönem ve halkın ihtiyaçları doğrultusunda İslam coğrafyasında eğitim anlayışını belirleyen temel yapı taşı olarak Kur'an eğitimi ön planda yer almaktadır. Allah'ın rızasına ve Hz. Peygamber'in (s.a.v) şefaatine nail olmak arzusuyla Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberlemeye ise hafızlık denilmektedir. 2014 yılı itibariyle DİB ve MEB tarafından ortak bir proje olarak uygulamaya konulan "örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi" ile hafızlık eğitimi için yepyeni bir çalışma ortaya konulmuştur. Yapılan bu çalışmayla birlikte hafız yetiştirme, hafızlığı sağlama ve anlayarak hayata tatbik etme açısından önemli bir adım atılmıştır. Yeni bir açılım olması hasebiyle bu alanla ilgili kişilerin bilgilendirilmesi, sorun ve sorumlulukların dile getirilmesi, yaşanan ve yaşanabilecek olan durumların irdelenmesi bir ihtiyaç hâline gelmiştir.

Din eğitimi alanında, özel eğitim gereksinimi olan bireylere yönelik çalışmalarıyla ön plana çıkan Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Başkonak tarafından, hafızlık sürecinde bulunan ve hafızlığını tamamlamış öğrencilerin farklı açılardan gelişimlerini desteklemek, hem örgün eğitim kurumlarında hem de yaygın eğitim kurumlarında yer alan hafızlık yaşının düşmesi ve akademik eğitimle aynı anda sürecin devam etmesiyle birlikte verimliliğin artması ve bunun ortaya çıkarttığı avantaj, dezavantaj ve ihtiyaçlara bir pencere açmak amacıyla kaleme alınan bu eser Hikmetevi Yayınları tarafından 2022 yılında okuyucuların teveccühüne sunuldu.

Literatür incelendiğinde önceki çalışmalarda¹ yoğunluklu olarak hafızlığın tarihsel ve eğitsel süreci üzerinde durulurken bu çalışmada özellikle dikkat çekilmek istenen nokta, hafızlığın sadece Kur'an-ı Kerim'i ezberleme faaliyetiyle sınırlı olmadığı ve ömür boyu devam edecek bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir. Hafızlık Proje okullarında bulunun öğrencilerin ise eğitim hayatlarının devam etmesi ve hafızlıklarını bitirmeleri hâlinde öğrenciler için yeni bir sayfa olarak değerlendirilen "sağlama" süreci, ezberleme süreci kadar önemlidir. Hafızlık Programı/Projesi Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liseleri henüz onuncu yılını tamamlama aşamasındadır. Bu liseler ve uygulanan programlar hakkında müstakil bir çalışmanın gerçekleşmemiş olması nedeniyle ilgili eserin bu konuda birincil kaynaklar arasında zikredilmesi ve yapılacak araştırmalara ışık tutması mümkündür. Örgün eğitimle birlikte hafızlık projesini konu edinen eserlerden² farklı olarak müstakil bir şekilde Hafızlık

¹ Hatice Şahin Aynur, *Çeşitli Yönleriyle Hafızlık Eğitimi* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021); Hüseyin Algur, *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumları* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2019); Cemil Osmanoglu - Ferda Aslan, "Hafızlık Öğrencilerinin Çalışma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 33(47) (2019), 175-232; Suat Cebeci - Bilal Ünsal, "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları", *Değerler Eğitimi Dergisi* 4(11) (2006), 27-52; Ahmet Fatih Çaylı, *Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005).

² Adem Güneş, *Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2020); Salih Aybey, "Hafızlık Eğitiminde Yeni Bir Tecrübe: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık -Önemi, Problemleri ve Beklentiler-", *EKEV Akademi Dergisi* 82 (2020), 383-412; Ekrem Kozakoğlu, *Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi ve Kur'an Eğitimine Katkısı (Konya Selçuklu Mustafa Büyükkaplan Hafız İmam Hatip*

Programı Uygulayan Anadolu İmam Hatip Liselerine ait bir çalışma literatürde yer almamaktadır. Araştırma sürecinde hafızlık yapan öğrencilerle birlikte bu alanla ilgili kurumların idarecileri meslek ve branş dersi öğretmenleri, rehberlik ve psikolojik danışmanlar ve öğrenci velileri de dahil edilmiş, böylece geniş bir kitlenin görüşlerine müracaatla daha verimli bir neticeye ulaşmak amaçlanmıştır.

Kitap kısa bir ön sözün ardından bir giriş, iki ana bölüm, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

Yazar kitabın ön sözünde çalışma kapsamında ele alınan okulların hafız öğrencilerin hıfzlarını muhafaza edebilmelerine olan katkısı ve bu öğrencilerin farklı açılarından gelişimlerine sağladığı destek rolünün araştırma konusu olduğunu ortaya koymuştur.

Giriş kısmında ise hafızlığın tanımı yapıldıktan sonra ülkemiz genelinde hâlihazırda hafızlık sürecinde bulunan öğrencilerle ilgili sayısal veriler okuyucularla paylaşılarak, örgün eğitimle birlikte yapılan hafızlık sağlama programlarının yeterli ve başarılı olup olmadıklarına dair sorulara cevap arandığı dile getirilmektedir.

Eserin birinci bölümü (s.17-80) "Hafızlık Eğitimi ve Sağlama" adlı bölümdür. Bu bölüm Yaygın ve Örgün Eğitimde Hafızlık, Hafızlık Sağlama ile İlgili Bazı Özellikler, Yaygın Eğitimde Hafızlık Sağlama ve Örgün Eğitimde Hafızlık Sağlama olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır. Genel hatlarıyla hafızlığın tarihsel süreçleri incelendikten sonra ülkemiz ve farklı ülkelerdeki hafızlık yapma yöntemleri ele alınmıştır. Bu bölümde yazara göre "Kur'an eğitim ve öğretiminde eğitimin öznesi öğrenci, ruhu ise hocadır" kavramıyla öğrencilere yönelik geliştirilen uygulama ve modellerde eğitimci/hocaların önemine vurgu yapılmaktadır. Eser içerisinde sadece teoriye yönelik bir tutum sergilenmeyip, uygulanabilirlik açısından da bu modellerden bazılarının yer verilmekle birlikte birtakım öneriler de sunulmaktadır. Daha sonra eserin ana temasını oluşturan örgün eğitimle birlikte hafızlık projesi programları, işleyiş biçimi ve hedefleri konusunda "Konya'da yer alan Hafızlık Proje İmam Hatip Liseleri" örneğiyle ilgili sayısal veriler ve çeşitli bilgiler paylaşılmaktadır.

Eserin ikinci bölümü ise (ss. 81-180) "Bulgular ve Değerlendirme" adlı bölümdür. Bu bölümde hafızlık yapma sürecinde ve hafızlığını pekiştirme sürecinde bulunan öğrenciler, bu öğrencilerin velileri ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmaya dâhil edilen öğrenci ve veli gruplarının özelliklerine detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Ancak öğretmenler özelinde bu durumda bir istisna uygulanmıştır. Hafızlık yapma sürecinde ve pekiştirme süreci içerisinde öğrenci, aile, hafızlığın yapıldığı mekân ve süreç içerisinde meydana gelebilecek durumlar müstakil başlıklar altında irdelenmiştir. Bu başlıklar içerisinde de görüşme esnasında kayıt altına alınan öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerine yer verilmiş ve bulgular analiz edilip değerlendirilmiştir. Bu görüşlerde yer alan dikkat çekici yorumlar özellikle dile getirilip okuyucuya da durum analizi yapma ve karşılaştırma imkânı sunulmuştur. Sonuç ve öneriler kısmında ise çalışma süreci boyunca elde edilen bulguların özetlenmesi ve bu konu üzerinde kişi ve kurumlar tarafından yapılması önerilen durum, davranış ve metotlar yer almaktadır.

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında bölümlerin işlevsel olarak birbirini takip etmesi yönüyle konular arasında bağlantı kopukluğu olmadan okuyucuyu yormayacak bir şekilde dizayn edildiği görülmektedir. Eserin giriş kısmında genel hatlarıyla hafızlık hakkında bilgi verildikten sonra eserin amacına, önemine, kitabın yazım esnasında kullanılan yöntem ve

Ortaokulu Örneği (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

metotlar belirtilmekle birlikte bu alanda yapılmış çalışmalara yani ilgili literatüre de detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Verilen bu bilgiler doğrultusunda eser okunduğunda bu kısımda yapılan açıklamalarla eserde izlenen yöntemin örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmada kullanılan kaynaklar incelendiği zaman bu alanda uzman kişilerin çalışmalarının özenle seçildiği, birincil kaynaklardan ve yabancı kaynaklardan da yararlanıldığı fark edilmektedir. Eserin içerisinde yer alan istatistiki veriler tablolar hâlinde sunulmaktadır. Bu tablolardaki verilerin konu içerisinde açıklanmasının hem okuyucuyu bilgilendirici olması hem de anlaşılır ve düzenli bir şekilde verilmesi açısından faydalı olduğu düşünülmektedir.

Eserde akademik bir üslup kullanılmış olup çalışma boyunca bu üslup korunmuştur. Çalışma esnasında yer alan ifadelerde üstü kapalı kalıplar kullanılmaktan kaçınılmış, zikredilen kavramların açıklamalarına yer verilmiştir. Bu da eserin genele hitap eden bir dil ile yazıldığını, hedef kitleye uygun bir şekilde kaleme alındığını göstermektedir.

Sonuç olarak örgün eğitimde hafızlık ve sağlama sürecinin değerlendirildiği bu eser özellikle ilahiyat alanında hafızlık konusunda çalışma yapmak isteyenlerin ve hafızlık konusunda bilgi sahibi olmak açısından tüm akademisyenlerin, araştırmacıların, öğrencilerin ve velilerin kullanabileceği önemli eserlerden bir tanesi olarak nitelendirilebilir. Bu alanda kaleme alınan diğer eserlerle karşılaştırıldığı zaman konuya “sağlama” perspektifinden bakması sebebiyle farklılığını ortaya koymaktadır. Bu araştırmada yer alan idareci, öğretmen, veli ve öğrenci görüşleri hakkındaki değerlendirmelerin yeterli olup olmadığı konusunda farklı yorumlar serdetmek mümkündür. Bu sebeple alan uzmanları tarafından hafızlık pekiştirme programı uygulayan Anadolu İmam Hatip Liseleri'nin öğretim programlarının daha derinlemesine incelendiği çalışmalar alana katkı sağlayacaktır. Konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak isteyen okuyucular eserin kaynakça kısmında yer alan diğer araştırmalar aracılığıyla daha fazla bilgiye ulaşabilirler.

Kaynakça

- Algur, Hüseyin. *Hafızlık Eğitimi Alan Bireylerin Motivasyon ve Psiko-Sosyal Durumları*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2019.
- Aybey, Salih. "Hafızlık Eğitiminde Yeni Bir Tecrübe: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık - Önemi, Problemleri ve Beklentiler-". *EKEV Akademi Dergisi* 82 (2020), 383-412.
- Aynur, Hatice Şahin. *Çeşitli Yönleriyle Hafızlık Eğitimi*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021.
- Cebeci, Suat - Ünsal, Bilal. "Hafızlık Eğitimi ve Sorunları". *Değerler Eğitimi Dergisi* 4(11) (2006), 27-52.
- Çaylı, Ahmet Fatih. *Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Güneş, Adem. *Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 1. Basım, 2020.
- Kozakoğlu, Ekrem. *Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi ve Kur'an Eğitimine Katkısı (Konya Selçuklu Mustafa Büyükkaplan Hafız İmam Hatip Ortaokulu Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Osmanoğlu, Cemil - Aslan, Ferda. "Hafızlık Öğrencilerinin Çalışma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 33(47) (2019), 175-232.